

בתמחר וברמאות שהוצה"ר גונב דעתו שאינו יודע כי ברע הוא כ"י ולכן יכול לשהות זמן רב עד שיפטור ממנו והוא עם לבו גת"י כ"י ה"י וצריך לדור אצלו זמן רב אבל אח"כ כשיצא עשו לקראתו שהוא מלחמת גוג ומגוג שהוצה"ר עומד בפיהס"א ובהתגלות במהרה ינצחו.

נוסח אחד מתנ"ל

ענין אריכות הגלות היה מגל"י הקדמוני צריך להבין מלחמות יעקב עם מלחמתו עד שנאמר ויבא יעקב שלם לפי שעשו ה"י מה שלבו הפך כן ימחה לעשותו שהלך בשרירותו לבו רק רע כל היום והכל בגל"י אמר מה שרצוה ואינו ברמאות ונקל להלחם עמו שלא לעשות כרצונו בכל הדברים אשר הוא חושק ברמאות דרך משל בעבירות ג"ע וע"ז ושפ"ד וכן בדורות הראשונים ה"י בגל"י מי שהיה רשע לא ה"י כוש מלעשות רע ונמשך מזה הצדק הרוצה לעשות באמת הטוב בעיני ה' ה"י ג"כ באמת בלי שום מערובות כלל ולפיכך אר"ל דורות הראשונים שנתגלה עונם נתגלה עליהם אצל דורות האחרוני שלא נתגלה עונם כ"י לא לעשות עבירה כמו ג"ע אך כסתר ויבש מלעבור בגל"י הבריות שהוא יכול לעשות עבירה כמו ש"א כל ישראל נמצא הרע בהסתר מ"ם יכול להיות כשר וישר בעצמו כמו ש"א כל ישראל נמצא הרע בהסתר וברמאות ונמשך מזה כ"י גם בעבירה קשה ביותר ואח"כ מתק"י אל ה' כ"י כ"ש הרע נסתר ונטמן ומכסה עצמו בעבודת ה' כמו עסק התורה שלא לשמה לעצמו ולגורמי' ולאיה פנ"י וזה ה"י מלחמת יעקב עם לבו שהיה רמאי ביותר וה"י קשה ביותר כ"י ה"י צריך ג"כ להתנהג עמו ברמאות כ"י א"א בלאו הכי ולכן נמשך זמן רב משר מלחמתם והוא אריכת הגלות הזה שהוא כתי' לבו וד"ל.

עם לבו גת"י: וישלח ל"ג, ד.
כ"ב שנים: כ"ה גם במה"י, אבל ראה בנסח הראשון, עשרים שנה.
ויבא יעקב שלם: וישלח ל"ג, יח.
וישר: ג"א: וירא שמים.
ונמשך מזה כ"י גם: בדיטום וכו' במה"י ה"י כתוב, "ונמשך גם", ותקן במה"י הג"ע (1064) בלפניו. בעבירה... מתקרב: ג"א: בעבודת ה' קשה יותר להתקרב.

כ"י והוא ענין ויבא משה בתוך הענו כ"י וכמ"ש במ"א שהוא ענין החשמל כ"י כמ"כ כתי' לכוש גשמי מתגשם מעדו העליון להלביש הנשמות אשר ע"י יוכלו לקבל כל שפע כ"י וכמבואר בס' הבה"ר. והנה במצות מעשיות נעשה לכוש זה הגשמי להיות כ"י הושפלו במעש' גשמי כד' יסודות הגשמי' וכ"י וכמ"ש במ"א בענין האי חופאה דאתקין דוד כ"י וד"ל. והוא ותלביש אסתר כ"י והיינו דיקא ע"י ביורר הרע מהלבושים דנוגה דנפח"כ בזה העולם בניהנם בתחלה שאו נעש' לכושי' דכ"א כ"י מפני שהוטמאה בהרע דשס"ה ל"ת. וגם אשר לא הוטמאה הנה גם הטוב שבפועל"ז הוא בגשמי' ה"י יסודות המעוררים טו"ר והנפש הבהמ"י בעשיית המצות מעורבת היא בטו"ר וכ"י אשר ע"כ הוא הגיהנם לחקו הלכושי' הטובים ולהסיר הלקושים צואים כנ"ל וד"ל.

גלות (אריכות)

להבין ענין גלות הזה שנתארך מאד כמשארא"ל ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם כ"י כ"י בימי בית ראשון כשהיו הנביאים מוכיחים לא ה"י כופרים בהטאותם וה"י הרע שלהם בהתגלות אלא ה"י אומרים כפ"י שרוצים בע"ז וכדומה וכמש"ת שאו ה"י חיות רב להע"ז לעמוד כ"י עד שכבולו אנכיה' כ"י לכן ה"י בנקל להם לחזור בתשובה כ"י א"צ לשהות זמן רב או זה יצליח או זה כ"י, אבל גלות הזה הוא כתי' לבו הארמי שדר יעקב אצלו עשרים שנה עד שהכניעו מפני כ"י הוא גניבת דעת ורמאות דהיינו כאם שה"י יודע כאר"א מישראל שבפצירה אחת מעבירות הוא נפרד מכל ישראל ואין לו חלק באלקי ישראל כוודאי לא ה"י עושה זה (כ"י חלשותו אנכיה' ליצה"ר) רק הוא מוצא לו היתר לומר אעפ"כ אני ישראל ונמצא הרע אצלו

ויבא... תנונו: משמטים כד', יח.
וכמ"ש בנ"א... החשמל: ראה גם סה"ע תס"ב ע' רנה.
גלות (אריכות)

ל"ה"ע גלות הוה: נעתק במה"י 94 קט"ו ב. 123 בא, ב. 269 רצ"ד, א. 349 א. 361 קצ"ב, ב. 604 ר"י, א. 978 ר"ב, ב. 1007 רמ"ט, ב. 1250 ק"ה, א. וכת"י ירושלים 3522 קע"ב, ב. 3547 רנה, א. 4088 א. ב. נוסח אחר מתנ"ל בדפוס בעבודת הול"י ח"ג ק"ה, ב. ונמצא במה"י 184 תבת, ב. 1064 מ"א, א. [מבנה במה"י הג"ע] וראה גם שורות ש"ס ויצא התשיע' סמ"ט (בהתח' הית' בלתי מוגה).
כשואר"ל: יומא ט, ב.
לתנ"ז: ג"א: ליהצד"ר.
שבסודות אכד"ג: ש"ס סט, ב.
או זה יצליח: ג"א: כ"י או ינצח או זה.

ת"י משמע, שהרי"ש בתיבת "רשעה" היא בניקוד חריזי (וכמו "והרשעה כולה כ- עשן תכלה") וקאי על רשעתו של עשור. ויותר מסתבר לומר, שכונת המג"י היא רק לפני ולבא, ורשעתו של עשור (שהוסיף על רשעתו שלפניו) היא - שנשא מרשעת על מרשעתו שהיו לו כבר.

אבל גם לפני צייצג איר אפשר לפרש כו בפרישי"ש, שהרי רש"י לא הזכיר כלל שמחלת היתה מרשעת, ואם זוהי כוונת רש"י כותב כן בלשון ברורה: "הוסיף מרשעת" (וכריכא).

(ב) הלשון, אילו הוציא את הראשונות יפה הרי"ש במדרש באה במחילת הענין, ואילו רש"י מהפך הסדר וכתב לשון זו "שלא גרש את הראשונות" בסיום הענין.

ג. ויש לומר ששני השינויים תלויים זה בזה: לפי המדרש, הרשעות של עשו היתה בזה שנשא עוד מרשעת, כאן על כאב, ומש"כ, אילו הוציא את הראשונות יפה הרי"ש, היא רק המקדמה להוציא מדעת ריב"ל (שלפניו) שנתנו דעתו להתגייס, שא"ש לומר כן, כי אם כן הרי לו לגרש את הראשונות:

זכ"י: (א) כאן על כאב" (כוב על כוב) פירוש שהוסיף אשה מרשעת על נשיו הרשעות שהיו לו לפני זה, אבל ל' רש"י "הוסיף לשונה על רשעותו" פירושו ש- עשה נישואי מחלת עצמו הוא מעשה של רשעות מצד נוסף.

[ב]דפוס רש"י הנפוצים ישנה הוספה-הגהה בסוגריים, ר"ל מרשעת על מר-שעות שהיו לו כבר.

אמנם עכצ"ל שאין כוונת המג"י ש-רשעה על רשעותו פירושו "מרשעת על מרשעותיו" (רשעה" בניקוד שבא ש-אשתו היא רשעה, כמו "מלכות יון הרש-עתי") - דאיך הו"ל לרש"י לכתוב "רשעה על רשעותיו"? ומדכתב רש"י "על רשע-

1) שיהיה שם.
2) אר רשעותיו"ו, רשעותיו"ו (ע"י סנהדרין ק"ב א וביב"ש שם).
3) ובדפוס א דפשי"א (וכן בא פת"י רש"י ש-להעיר, שגלוסתו, הוסיף רשעה על רשעה"ו, יש

העולה לגדולה" שהובא ברש"י שם, ולכן נמחלו עונותיו של עשו אף שלא נתן דעתו להתגייס (ואדרבה, הוסיף רשעה על רשעותו).

וצריך ביאור בנוגע ל"מחלת" עצמה: מפשטות דברי המדרש מובן, ששתי הדיעות בכוונתו של עשו (אם) נתן דעתו להתגייס או להיפך) חלוקות גם בסיבה ומחלתה של "מחלת בת ישמעאל" אם אשה כשרה היתה: לפי ריב"ל היתה אשה כשרה (לכל נקראת, מחלת" - שם הרומז על מחילת עונות), ולפי ר"א היתה מרשעת, כנשי עשו הראשונות (וזהו פירוש, על נשיו" שהיתה דומה לנשיו הראשונות).

וא"כ סתרי דברי רש"י אחדני, דכאן (כסוף פרשנו) נקט שהיתה מרשעת, ואילו לקמן פ"י השם ד' "מחלת" ע"ש מחילת עונות, שמהו משמע שאשה כשרה היתה.

[שהיא גם את"ל שעצם הענין ד' נרשא אשה" מביא למחילת עונות (גם כלי שינוי מלצמים לסוב) - מ"מ, מזה גופא

4) ראה נחלת יעקב כאן. וראה גם יפה תואר (השלם) לכ"ד שם, יפה תואר ועץ יוסף לירושלמי בפרים (פ"ג ה"א) - דהא דירושלמי שם (מדרש שפואל פ"א), תכס חתו כ"י מנפתי, פליג אתא דבי"ר.

וגם למפשי"ת מביא לקריש חז"ה ע' 170. חז"ל ע' 162 ואילך, שלישטת רש"י בפירושו עזית מתי-לח עונות דחתי תלוי בשניו משיד לטוב, הרי עשר לא שיהו מעשיו, כמפורש ברש"י כאן (שאדרבה, הוסיף רשעה על רשעותו" וצ"ל שנמחלו עונותו מצד סתולת, ולהעיר סוגריא בפרישי"ש שנמחלו עונותיו" - ראה לקמן בפנים.

1) סוף פרשנו.
2) נור הקדוש (השלם) ועץ יוסף לכ"ד שם.
3) ל' ג.

תולדות ג

א. כסיום פרשתו נאמר, וירא עשו כי רעות בנות כנען בניני יצחק ג' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל ג' על נשיו לו לאשה.

ומבד"ש רב"ה הובאו ב' דעות כפי-רוש כתוב זה: "ה' יהושע בן לוי אמר נתן דעתו להתגייס (לעשות תשובה) מחלת שמחלו לו הקב"ה על כל עונותיו כו אמר ר"א אילו הוציא את הראשונות יפה הרי, אלא על נשיו, כאן על כאב (ראשונות הרי רעות והשניות כמו כן. רש"י לבי"ד, ד"א כוב על כוב (קוצים על קוצים) הוספת על בית מלא (בית היתה מלאה נשים נכריות (אורות. מתנות כהונת) והוא הוסיף לקחת עליהן. רש"י,

ונפשי"ש יס לציין בשיטת רש"י כפי-רוש על החזרה, שפירש "על נשיו" - "הוסיף רשעה על רשעתו שלא גרש את הראשונות" כדעת ר"א במדרש, ואילו לקמן כפי ורש"ל ערפי, בשמח בת יש-מאל" פרישי"ש, לולא קורא לה מחלת . . ג' מוחלין להן עונותיהם . . והנשא א-ש . . לכן נקראת מחלת שנמחלו עונותיו" - הרי שנקט כדעת ריב"ל (שנמחלו עונותיו)?

והנה בנוגע להגהת עשו יש לתורר, דגם בפירושו כפי ורש"ל אין כוונת רש"י (כדברי ריב"ל במדרש) "שנמחלו עונותיו" מפני "שנתן דעתו להתגייס", אלא שעצם הענין ד' הנשא אשה" יש בו סגולה שמביא למחילת עונות (ע"ד

1) סוף פרשנו.
2) נור הקדוש (השלם) ועץ יוסף לכ"ד שם.
3) ל' ג.

פריש¹² אותם בתורה, שכל הפרישים בהם שבאו בתורה, יש בהם תורה בעברת בני ישראל.

ומזה מוכן גם בענינו, שהפסוק שבסוף פרשתנו אדות נשוא עשו עם מחלת בת ישמעאל, נוגע לעברת בני ישראל, ובהו גופא יש למד מיוחד עם פירוש רש"י "רשעות" של עשו היא "צביעות", כלומר: החטיון שבצביעות אינו רק משום שהיא מטעה ומרמה, אלא שה"צביעות" עצמה היא (עיקר) "רשנות" של עשו.

ויזכר זה בהקדים החילוק הכללי בין תולדות עשו שבפי תולדות לאלו שבפי וישלח - שבפירושנו מסופר (בעיקר) אה דת עניני עשו השייכים ליצחק (ואלה תולדות יצחק!) משא"כ כפי וישלח באו קורות עשו בשייכות לעקב.

והבדל עיקרי ביניהם: בנוגע ליצחק והשתל עשו לרמות אותו המושב ש- צדק הוא וכפרישי עזיפס¹³, כי צדק בפיו, ואילו כלפי יעקב אזויו הלך ב- מלחמה גלוי.

וב' ענינים אלה של עשו הם הוראה בעבודת כא"א ישראל, מישראל, שיש שני סוגי רע - רע גלוי, ורע נעלם המכוסה וטמון בטוב. וכשם שצדק לעמוד בכל התוקף נגד רע הגלוי (שאי אפשר לעשות בו) - כך, ויתר על כן, צדק להזהר מפני תערובת טוב ורע, רע צדק להזהר מפני המלחמה נגד רע זה והיא קשה יותר.

וע"ד שמצינו אצל יעקב עצמו, ששדה כבי"ל לבן עשרים שנה, ואילו הילוני עם עשו לא נמשכה אלא יום א' בלבד (כמו שנאמא¹⁴), וישב ביים הוזהר עשו לדרבן

(21) ל רש"י ר"פ וישב.
(22) פירשתו בה, בת.
(23) וישלח לג' מז.

נהג כיצחק אבי"א כך גם בנישואי מחלת הוסיף רשעות מעין רשעות הקודמת, שלקח אשה כשירה רק כדי שיאמר יצחק שחורר בתשובה, בה בשעה שזה לא היה אלא צדעו¹⁵, שה"ל לא גרש את הראשונות¹⁶, כלומר: נישואי אשה כשרה בה בשעה ששאר נשיי אינו כשרות מורה שנישואין אלו הן צביעות ורשעות.

[לפיו, התכנות "על נשיי" שבכתוב, לא באו ללמד את הצד השווה של נשי עשו (ע"ד הג"ל במדרש - "כאב על כאב") אלא לתאר את רשעותו של עשו, דאע"פ שלקח עתה אשה כשרה, מ"מ היא זה "על נשיי" - "שלא גרש את הירא-שנות"]

הי מיינה של תורה" שבפירוש רש"י:
ספורי התורה בכלל, אינם ספורי בעלמא ח"י, אלא בגלל ההזדהות ב- עבודת השם¹⁷ הטמונים בהם (תורה מל-שון הוראה), וכ"כ וק"ו ספורי תולדות עשו ש"ל, היו ספונים וחשובים ל-

17) ועפ"י יש לנא מה שהזכרתי, בת שמנאל בו אברהם" הם ביקומא ואולא, שזה מורה שעשו פרסם שהיא נושא את נכדתו של אברהם. והוא כתיב רמז תורה ל' יואל (הואב נתייש פישתנו עי המשיח): בת שמנאל בן אברהם מוכרז בתו, כלומר מוחסת לקח כ"י.

18) ראה גם פירוש התורה לבעלי המוספת (ורש"י). תשר"ג) וישלח שם: וכל זה עשה עשו לרמות אבי.

19) ברמב"ן כאן (בת, ה) שכלקוח מחלה "ש- מ"ל לעשות צדו אבי"ו, והו"ל ש"למא אותו על נשיי וליא גרש את הירשת, כי הדין על תאות נפשו יודו מרצו אבי"ו. אבל מלשון רש"י "הוסיף רשעה כ"י ממו, שיש כאן המפת רשעות וזדשות, והיינו לפי ששעל כן רק לרמות את אבי, כפנים.

(20) ראה חז"ל עקב, א. ע"ש.
(21) מ"מ, כיון שבפועל לקח אשה כשירה, יש בנישואין אלה כדי לפעול מחלת עונות. וק"ל.
(22) ל (כי) נרמזו אצל נישואי עשו ומחלת זיקא, ללפ- דוג, שגם שניו מעשה כזה סמפיק לפעול מחלת עונות, וראה ע"פ ונוו והקדוש לביי שם. לק"ש ח"ל ע' 166-7.

כלומר, שזו עצמה היא הרשעות שהוסיף עשו עתה¹⁸, שלא גרש את הראשונות, כדלקמן סעיף ד.

ומוכרח מחוכן הפירוש שמחלת לא היתה מרשעת, שהר"י כל הטעם שנשא עשו את בת ישמעאל הוא לפי שראה, כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אבי"ו, ורצה לעשות נח"י לאבי ולישא אשה שתהיה ישרה בעיניו, ולכן הלך ליש- מעצמו, לישא אשה מיוחדת דוקא (שזוהו דיוק לשון הכתוב "וילך עשו אל יש-מצאל) ויקח את מחלת בת ישמעאל כן אברהם" - שכלכאורה, בו אברהם מ"י- תר, ומאי קמ"ל? אלא שבה מדגיש הכתוב שעשו נשא אשה מיוחדת דוקא, בת "בן אברהם" - וא"כ מטמנר לומר שלקח אשה כשירה, ולא אשה כנשיו

לפ"ש שה"י ב' הטעם: א) נשא אשה מרשעת (ראה ה"ה ב' 6) ב) ולא גרש את הראשונות.
(10) אבל אין לומר שבגלל גירש את הירא-שנות, בא רש"י לנא תוכן רשעות המודות של עשו (שע"ל) עתה עזי רשעות - "רשעות על רשעות" - ח"א יגיש את הראשונות ולכאורה כן מפרש בעל המ"י בפ"י] - כי (א) איך לא נזכר ברש"י בכל מהו רשעתו של עשו עתה. (ב) ועיקר רשעותו המיוחדת של עשו היא מה שנשא נשים אלו, ומחייב ויתר לומר שגירש את הראשונות שבשפ"ל זה גרר רש"י להודיש (ש"על נשיי פירוש) "שלא גרש את הראשונות".

11) ראה יפה תואר לבי"י שם.
(12) להודיע חרטי חיי שדה כל, ממ.
(13) ורבים הילי לאמרו בחזיתו הכתוב, וילך עשו אל ישמעאל בן אברהם" (פ"ח שם).
(14) ראה גם ג"א סוף פירשתו (ר"ה) אחרת בבית).

וע"פ ממוח"ץ גם זה שנתמלך עונותיו של עשו (להגורסא) "שמתמלך עונותיו" א" א" להסברא שצ"ל שג"י מעשיו לטוב (ראה ה"ה ע"ד 4) - כיון שלקח אשה כשירה, דאע"פ שהיתה בה רשעות (מהוסיף רשעה כ"י), מצד התביעות שבה (כולקמן סעיף ד)

(15) פירשתו בה, ל"ה ובפריש"י שם, כ"י מז.
(16) ל"ה, כ"י מז.

בו (כנשמות הגרים שיצאו ממנו, "כמנני ר' מאיר, ואוקולוס, ושמע' ואביליו, ועובדיה"), ואמר שצ"ח הברכות יצא טוב זה מן התעלה אל הגליל (גם אצל עשו עצמו) באופן שיכביל לגמרי את הרע שבו.

וכן בענינו: ה"טוב" שבשעו — שהוא הנותן מקום לרמאות שלו, לערב טוב עם רע ועד לפשוט את סלפיו ולומר אני טהור כו' — הוא מצד הטוב הגנוה שב-
שלו, ולכן הכירו של רע זה שבשעו שייר ליצחק דיקא.

והו' ג"כ תוכן עבודתם של ישראל בגלות זה האחרון. גלות אדום לכרך גם רע זה של עשו (אבי אדום) עד עת קץ שאי יתגלה הטוב הגנוה שבו (כפי שהי' נראה אצל יצחקי).

ועצ' מהפכים גם את "אדום" לטוב — כמחל"ל³², עמיד חזיר ל"טהור" (המרמז גם על אדום, "את החזיר זו אדום") — בקנים הלעוד³³, "לעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלכות" במהרה בימינו ממש.

(מש'חות ש"ט תולדות וש"ט ושלח תש"ו: ש"פ ויצא תש"ח)

32 ל' אדום" בתח"א שם.
33 ולהעיר שליעתיל יאמר ליצחק דיקא, כי אתה אבינו" (שעי' סג, טו שבת פט, ב. ת"א ויצא כא, ג. כב, ג. ובכ"א).
34 מרדכי בלשון זה הובא בשיקוי פי חזי שרת ובכ"ז (נסמנו בלקיש ח"ב ע' 175, וע"ש בארד).
35 עובדי" בסופי — וראה לקיש ח"ב (ע' 153, ע' 165 הערה 69, תהי"ז (ע' 175 הערה 71).

אדום³², וע"פ ה"ל מבואר שגלות זה שייך ללבו דיקא, ולא לעשו שהלך בלילי "ואינו ברמאותי".

וע"פ ה"ל מתרין, כי בשעו גופא יש כ' אופנים: כלפי יעקב אחיו הלך עשו במחמה גלילי, ולכן התגבר קציו יעקב בלא שהי' זמן אורו (ומלחמתו של יעקב נגד מדת ה"מאוח" היזהר לשהות אצל לבן הארמי, ולפיכך הוצרך לשהות שם עשרים שנה); משא"כ כלפי יצחק אביה, התנהג עשו ברמאות, ועוד יותר מרמאות של לבן בנ"ל, ו"בירור" זה של עשו קשה עוד יותר מבירורו של לבן.

והו' הטעם שגלות זה האחרון (שעכו-דחו היא לכטל רמאות זו כנ"ל) הוא גלות אדום דיקא, שנמשל לחזיר (כדאי-גלות אדום³³, "את החזיר זו אדום"), ש"פשוט מלפני לבן ראו שאני טהור" — שזהו הטעם לאיכות הגלות הזה, לפי שיעקר הבירור שבו הוא לכטל רע נעלם כוה, שנוסף על שהוא מעורב בטוב (כמו אצל לבן) עוד זאת, ש"פשוט-טוב" (מדגישים) הטוב לחזק ורחוק לומר "ראו שאני טהור".

1. ויש לומר הטעם שצביעות זו של עשו היתה רק כלפי יצחק — ע"פ ה- ידועי: בענין ברכות יצחק, שזה שדציה יצחק לברך את עשו דיקא, היא לפי שיצחקי, "הבטי" על עשו, ראה אותו כפי שהוא מצד שרשו, וראה את הטוב הגנוה

29 וישלח ל"ג א.
30 ויקרא ספ"ג.
31 תח"א פירשתו כ. ג. ובכ"א.

1. לפי ביאור זה בענינו של עשו הר-שע, יש להבי' יותר גם דברי רבינו חזקו בטעם אריכות גלות זה האחרון, וי"ל²⁵:
"ענין אריכות הגלות הזה מגלילי ה- קדמוני", צרי' להבי' מלחמות יעקב עם עשו שהי' בזמן קצר שנולחם עמו ונצחו, וכלבו נשמתה כ"כ שנים. עד שנאמר²⁶ ויבא יעקב שלם²⁷, והביאורו לפי ש- עשו... מה שלבו חפץ כו' מהו לעשותו שהלך בשיריות לבן רק רע כל היום והכל בגלילי אומר מה שרוצה ואינו בר-מאות, ונקל להלחם עמו שלא לעשות כרצונו בכל הדברים אשר הוא חושק וממאה. וכן בדורות הראשונים היו בגלילי מי שהי' רשע לא הי' בוש מלעשות רע. ולפיכך א"ל²⁸ דורות ראשונים שנמגלה עונם נמגלה קצם, אבל דורות האחרונים שלא נמגלה עונם כו', לא נמגלה פ"י שמכסים עונם ואינו יכיר ומגיבת דעת הבריות שהוא יכול לעשות עבירה... אך בסתר, ויכיש מלפניו כ- גלילי... הרע נסתר ונשמו ומכסה עצמו בעבודת ה'. וזה הי' מלחמת יעקב עם לבן שהי' רמאי ביותר והי' קשה ביותר כי א"א בלא הכי, ולכן נמשך זמן רב משך מלחמתו וזהו אריכות הגלות הזה שהוא בחי' לבן" עכ"ל.

ולכאורה אינו מובן: ידוע שגלות זה האחרון הוא גלות אדום, ש"עשו הוא 25 נסמנו בהערה הקודמת. — כאן נעתיק נוסח השני הנוסף שם.
26 וישלח ל"ג, ח.
27 וראה רש"י (וישלה שם, יז, רש"י ישו סוף פרשתו, ועוד) — שעד אז שהו כ"כ שנה. ונבונה והראשו של המאמר "עשרים שנה" — הזמן שהוה בבית לבן עצמו (ויצא לא מאן, וראה סוה"מ תר"ח שם.
28 יומא מ, ב.

שעורו"א ומבואר בזה²⁹, כי "לבן ה- ארמי" ענינו גיבת דעת ורמאות, וכדי להתגבר על רמאות ולסלה דרוש זמן רב, משא"כ עשו שהלך במלחמה גלילי נגד יעקב, רומז על (זהו) רע גלילי, שעל זה התגבר יעקב במהירות.

ויש לומר, שהרמאות והצביעות של עשו כלפי יצחק היא פחותה וגוריעה יותר מה"רמאות" של לבן כלפי יעקב. דוגמה בהעלמת רע בטוב, יש כ' אופנים: א) עיי' העלמת הרע כפי האפשרי, ב) עיי' והדגשת הפרסום הטוב. שזהו החילוק בין לבן לעשו, (שלבן) רק רימה את יעקב שלא יכיר מחשבתו הרעה, אבל (עשו) התנהג חזירי הוה, ש"פשוט טלפיו לומר ראו שאני טהור", שלא זו בלבד שמסמיל את הטימו הטמא שבו אלא שעושה מלשה פורסם "כשירותו" — והעצרה לברך רמאות זו קשה הרבה יותר מ- ביטול רמאות סתם.

וי"ל שזהו גם הטעם שהותרה מספרת אודות נישואי עשו עם מחלת בה ישמעאל, שבוז מגלה לנו הכתוב עד כמה היא צביעותו של עשו, שהלך כזה באופן של "הוסיף רשעה על רשעותו", ש"משטת טלפיו" הייתה עד כ"כ, שבגלל זה לקח אשה כשיירה באמה, בה בשעה שנושאר להיות עשי הרשע, שכל רשעותו והקדמתו לא סרה ממנו כלל, "לא גרש את היראשנות".

ומזה הוראה לכל א"א מישראל, עד כמה יש לחזותו מענין הצביעות, כי אפשר שהי' צר יסכים שהאדם יעשה מעשים טובים, ורשעותו עדיין לא סרה ממנו כלל!

24 (ראה מאמר אודותי — הקו"ם) (ע' תנ"ג).
נעתיק (בכיצור) לזמן פנינים סוף ג. וה"א גם אודות ויצא רב, א (ושם רב, א באר"א קצת), סוה"מ תר"ח ע' פג.